

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Кредит сприяє еволюції та розвитку всіх секторів національної економіки. Він є важливим джерелом капітальних інвестицій, тому традиційно виділяється його вагома роль у розвитку і реструктуризації економіки та інвестиційній діяльності.

Система кредитування підприємств в Україні потребує суттєвого переосмислення в напрямі орієнтації банківського сектору на першочергове кредитування пріоритетних у національній економіці видів діяльності. Для виходу вітчизняної економіки з кризи кредитні відносини мають бути підпорядковані поживленню інвестиційної та інноваційної діяльності, фінансовому забезпеченню структурних перетворень та економічного зростання. Основною формою реалізації кредитних відносин виступають кредитні інструменти. Однак їх використання в Україні банками та небанківськими фінансово-кредитними установами для фінансування розвитку реальної економіки має низку проблем і є недостатньо ефективним.

Окремим аспектам розвитку кредитних інструментів та їх впливу на реальну економіку багато уваги приділяється у наукових працях вітчизняних учених: Г. Азаренкової, В. Базилевича, О. Барановського, Т. Васильєвої, З. Васильченко, О. Вовчак, А. Гальчинського, В. Гейця, Д. Гетманцева, В. Грушка, І. Гуцала, О. Дзюблюка, Ж. Довгань, Б. Івасіва, В. Коваленко, Т. Ковальчука, О. Колодізева, С. Корабліна, А. Кузнецової, Л. Кузнецової, В. Лагутіна, С. Леонова, С. Лобозинської, І. Лютого, Т. Майорової, В. Матвієнка, В. Міщенко, А. Мороза, Л. Примостки, Б. Пшика, С. Реверчука, М. Савлука, В. Сидоренка, Т. Смолженко, В. Стельмаха, В. Унінець-Ходаківської, А. Чухна, Н. Швець, О. Шевцової, Н. Шелудько, О. Шулевської та ін.

У зарубіжній літературі дані питання розглядали: А. Ган, В. Лексіс, Дж. Ло, Р. Міллер, А. Сміт, Н. Ф. Самсонов, Д. Рікардо, Й. Шумпетер та інші.

Водночас сьогодні ще недостатньо дослідженими залишаються питання щодо сутності самого поняття «кредитні інструменти», їх впливу на розвиток реальної економіки. Потребує подальших науково-методичних розробок система оцінки ефективності використання кредитних інструментів та шляхів її підвищення для забезпечення розвитку реальної економіки в умовах сучасних викликів і загроз. Наявні теоретична та практична потреба у стимулюванні розвитку реального сектору економіки за допомогою використання дієвих кредитних інструментів зумовлює актуальність обраної теми дисертаційної роботи, її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідних робіт ДВНЗ «Університет банківської справи» в рамках тем: «Підвищення ефективності взаємодії банківського та реального секторів економіки в умовах євроінтеграції та глобалізації» (номер державної реєстрації 0105U008982), де автором обґрунтовано класифікацію банківських кредитних інструментів та розроблено пропозиції щодо їх удосконалення в умовах євроінтеграції та глобалізації; «Реструктуризація та реорганізація банківської системи в Україні» (номер державної реєстрації 0110U000031), в рамках якої автором проведено аналіз кредитної діяльності

вітчизняних банків та запропоновано шляхи мінімізації обсягів їх проблемної кредитної заборгованості.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток теоретичних засад та розробка методичних підходів і практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності використання кредитних інструментів для розвитку реальної економіки.

Для реалізації мети поставлені і вирішені такі завдання:

- уточнити сутність кредиту, кредитних відносин та наукових засад формування кредитного ринку в ринковій економіці;
- з'ясувати теоретичні засади кредитних інструментів та їх класифікації;
- виявити особливості кредитних інструментів інвестування реальної економіки та інституціональне середовище їх розвитку в Україні;
- проаналізувати стан та особливості банківського кредитування національної економіки;
- оцінити роль кредитних інструментів небанківських фінансово-кредитних установ;
- проаналізувати розвиток комерційного кредитування реальної економіки та його ефективність в Україні;
- оцінити рівень ефективності застосування кредитних інструментів банківськими установами та іншими спеціалізованими фінансово-кредитними інститутами в Україні;
- обґрунтувати підходи до формування банками кредитних стратегій фінансування реальної економіки;
- розробити оптимальну модель кредитування розвитку реальної економіки з використанням кредитних інструментів;
- висвітлити зарубіжний досвід використання кредитних інструментів в розвитку реальної економіки і можливості його застосування в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси використання кредитних інструментів банків і небанківських фінансово-кредитних установ для фінансового стимулювання розвитку реального сектору національної економіки.

Предметом дослідження є теоретичні положення, методичні засади та практичні аспекти використання кредитних інструментів у стимулюванні розвитку реальної економіки.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження є положення теорії фінансів і кредиту.

У роботі використано системно-інституціональний підхід для виявлення закономірностей та особливостей розвитку кредитних інструментів на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях; методи аналізу і синтезу, наукової абстракції, історичний та логічний підходи для дослідження сутності кредитних інструментів та їх еволюції, а також уточнення базових категорій та понять, що стосуються формування їх теоретичних засад; індукції та дедукції – для аналізу вітчизняних особливостей використання кредитних інструментів в стимулюванні економічного розвитку; кореляційно-регресійного аналізу, економіко-математичного моделювання, графічний, статистичних порівнянь, аналізу рядів динаміки – для

дослідження сучасного стану банківського і небанківського кредитування та чинників їх розвитку в Україні.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативно-правові акти з питань регулювання кредитних відносин, офіційні статистичні матеріали Національного банку України, Державної служби статистики України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, звіти науково-дослідних центрів та установ, фінансова звітність окремих банків, монографічні дослідження, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, періодичні видання, інформаційно-аналітичні бюлетені, офіційні інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна результатів дослідження полягає у поглибленні теоретичних засад і обґрунтуванні нових науково-методичних підходів до вдосконалення кредитних інструментів та підвищення їх ефективності у стимулюванні розвитку реальної економіки.

Найбільш суттєвими науковими результатами, одержаними особисто дисертантом, що мають наукову новизну і виносяться на захист, є такі:

удосконалено:

- трактування сутності кредитних інструментів, яке, на відміну від існуючих, зводиться до визначення їх як форми забезпечення суб'єктів господарювання запозиченими ресурсами для фінансування реальної економіки, що реалізуються через механізм кредитного ринку у вигляді фінансових документів (специфічних активів). Таке трактування сприяє більш ефективному їх використанню з метою розвитку реальної економіки, оскільки враховує кінцевий результат для учасників кредитного ринку – забезпечення потреби у фінансових ресурсах на юридично закріпленій основі;

- наукові підходи до формування структури кредитного ринку в ринковій економіці, які, на відміну від існуючих, ґрунтуються на виокремленні банківських та небанківських кредитних інструментів, пропозицію яких забезпечують фінансово-кредитні інститути та інфраструктурні учасники кредитного ринку. Такий підхід дозволяє підвищити ефективність взаємодії всіх учасників кредитного ринку шляхом розробки стратегій використання кредитних інструментів для фінансування розвитку реальної економіки;

- теоретичні підходи до класифікації кредитних інструментів та запропоновано власну узагальнену класифікацію кредитних інструментів, в основі якої лежить їх поділ залежно від характеру спрямованості діяльності кредитних інститутів на такі групи: банківські кредити, кредити небанківських фінансово-кредитних установ, боргові цінні папери; похідні кредитні інструменти, в межах яких виділяються конкретні види інструментів, за допомогою яких може здійснюватися фінансування розвитку реальної економіки. Розмежування за таким критерієм дозволяє покращити понятійний апарат, розширити можливості учасників кредитного ринку щодо вибору оптимального складу кредитних інструментів при формуванні різних типів кредитних стратегій;

- визначення поняття «кредитна стратегія фінансування реального сектору економіки», яке, на відміну від існуючих, обґрунтовує, що кредитна стратегія банку – це якісно визначений довгостроковий цільовий орієнтир (напрямок) розвитку

банківського кредитування суб'єктів реальної економіки, який сформований з урахуванням основних цілей, пріоритетів та конкурентних переваг банку. Таке трактування дозволяє банківській установі конкурувати на ринку кредитних інструментів з метою забезпечення збалансованості показників ризикованості, прибутковості та ліквідності;

набули подальшого розвитку:

- наукові підходи до періодизації розвитку системи кредитування реального сектору економіки, з виокремленням шести періодів, кожен з яких охоплює розвиток кредитних інструментів банків і небанківських фінансово-кредитних установ у взаємозв'язку та взаємозалежності від етапів розвитку національної економіки. Така періодизація, на відміну від існуючих, розкриває особливості використання кредитних інструментів для фінансування реального сектору економіки та дає можливість в динаміці оцінити ринок кредитних інструментів;

- методичні підходи до формування обґрунтованої конкурентоспроможної кредитної стратегії банку, які, на відміну від інших, ґрунтуються на семи організаційних етапах, поступова реалізація яких забезпечить максимально ефективне стратегічне управління комерційним банком задля фінансування реального сектору економіки за допомогою кредитних інструментів та підвищить його прибутковість, фінансову стабільність, надійність та ділову репутацію на кредитному ринку;

- методичний підхід до розробки логічної схеми стратегії поведінки банківських та небанківських фінансово-кредитних установ у сфері фінансування реальної економіки з виділенням моделей участі банківських та небанківських фінансово-кредитних установ у забезпеченні економічного зростання. На відміну від існуючих схем, даний підхід ґрунтується на формуванні головної стратегії (підвищення ділової активності банків та небанківських фінансово-кредитних установ у сфері фінансування реального сектору), яка має базуватися на реалізації стратегій банків та небанківських фінансово-кредитних установ другого рівня, роль яких зводиться до посилення і доповнення окремих положень головної стратегії. Окреслені стратегії дозволяють сконцентрувати увагу на кредитних інструментах як найбільш ефективній формі участі банків та небанківських фінансово-кредитних установ у забезпеченні фінансування реального сектору економіки;

- обґрунтування науково-методичних підходів до визначення рівня впливу банківських кредитних інструментів на реальний сектор економіки, а також взаємозв'язку основних внутрішніх складових діяльності банківського сектору (зокрема, залучення та розміщення ресурсів), що дало можливість виявити значний мультиплікативний вплив банківського кредитування на процеси розвитку реальної економіки. Це дозволяє адекватно оцінити рівень впливу банківських кредитних інструментів на розвиток реального сектору економіки.

Практичне значення одержаних результатів. Практична цінність проведеного дослідження полягає у можливості використання теоретичних і методологічних узагальнень та висновків дисертаційної роботи законотворцями і фінансовими установами для підвищення дієвості кредитних інструментів розвитку реальної економіки на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях.

Одержані результати дисертаційної роботи, зокрема пропозиції дисертанта щодо удосконалення кредитування та шляхів мінімізації кредитних ризиків використані в практичній діяльності ЗРУ ПАТ «Михайлівський» при розробці внутрішніх положень, що регламентують його кредитну політику (довідка від 17.02.2015 р.); підходи щодо використання кредитних інструментів для стимулювання економічного розвитку малого та середнього бізнесу в регіоні використано Тернопільською обласною громадською організацією «Бізнес область» при розробці пропозицій до стратегічних напрямів розвитку області на період до 2020 р. (довідка №45-329 від 15.12.2014р.). Методичні рекомендації з оцінювання потреб суб'єктів реальної економіки у кредитних послугах використані філією АТ «Укрексімбанку» у м. Львові – при розробці методичних рекомендацій з формування кредитних послуг та кредитних інструментів (довідка №210-206 від 15.08.2015).

Окремі теоретичні положення та методичні розробки дисертації використані в навчальному процесі Інституту магістерської та післядипломної освіти Університету банківської справи при розробці методичного забезпечення і викладанні дисциплін «Кредитний менеджмент», «Банківське інвестиційне кредитування», «Інвестиційне кредитування» (довідка №009-08/2487 від 18.06. 2015 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійного наукового дослідження. Викладені в дисертації наукові положення, розробки, висновки та рекомендації отримані автором особисто. З опублікованих у співавторстві наукових праць у роботі використані лише ті положення, які є результатом дослідження автора.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення дисертації та результати проведених досліджень викладено та обговорено на: II Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку банківської справи в Україні» (м. Львів, 2009 р.); IX Всеукраїнській науково-практичній конференції аспірантів та студентів «Теоретичні та прикладні аспекти аналізу фінансових систем» (м. Львів, 2009 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми інноваційного розвитку держави» (м. Дніпропетровськ, 2010 р.); Міжвузівській науково-практичній конференції «Реструктуризація доходів державного бюджету в системі антикризового управління фінансовою системою» (м. Львів, 2011 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економіко-правові особливості розвитку України та її регіонів в умовах євроінтеграції» (м. Сімферополь, 2011 р.); I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми забезпечення стабільного розвитку національних банківських систем: теорія, практика та світовий досвід» (м. Львів, 2012 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Інвестиційно-інноваційна складова фінансово-економічної безпеки на національному, регіональному та мікрорівні в контексті сталого розвитку» (м. Київ, 2015 р.); VI Міжнародній науково-теоретичній конференції молодих учених, аспірантів, студентів «Творчий пошук молоді – курс на ефективність» (м. Хмельницький, 2015 р.); V Науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи України» (м. Київ, 2015 р.); VI Міжнародній науково-

практичній інтернет-конференції «Сучасні економічні системи: стан та перспективи» (м. Хмельницький, 2015 р.).

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано 17 наукових праць загальним обсягом 6,45 друк. арк., серед яких 8 статей у наукових фахових виданнях, з них 2 статті – у фахових виданнях, що внесені до наукометричних баз, 9 публікацій у збірниках наукових праць і матеріалах науково-практичних конференцій. Обсяг опублікованого матеріалу за результатами дисертаційної роботи, що належить особисто автору, становить 6,13 друк. арк.

Обсяг та структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота викладена на 219 сторінках комп'ютерного тексту, містить 26 таблиць, 12 рисунків, 9 додатків, список використаних джерел включає 168 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, подано відомості щодо апробації її окремих результатів, окреслено особистий внесок здобувача.

У першому розділі **«Теоретико–методологічні засади кредитних інструментів у ринковій економіці»** з позицій системного підходу досліджено економічну сутність кредиту та кредитного ринку, уточнено сутність кредитних інструментів в ринковій економіці, а також розвинуто методологічні підходи до їх класифікації.

Основою будь-якого суспільства є економіка, реальний сектор якої є її найважливішою складовою. З'ясовано, що розвиток реального сектору економіки супроводжується збільшенням обсягів виробництва і споживання ВВП, задоволенням суспільних потреб, формуванням конкурентоспроможності та забезпеченням економічної безпеки національного господарства. Ключову роль у забезпеченні безперервного та розширеного характеру відтворювальних процесів у реальній економіці відіграють кредитні відносини, які реалізуються на кредитному ринку через його інструменти.

Здійснений у роботі аналіз наукових підходів до природи та ролі кредитних відносин, як основи безперервності процесу відтворення, дав змогу сформулювати специфічні характеристики кредиту як економічної категорії, що вирізняють його від інших, та виокремити два підходи до визначення його сутності: 1) у вузькому розумінні — це сума коштів, яку кредитор надає позичальнику; 2) у широкому розумінні — це сукупність економічних відносин, які виникають у процесі надання кредитором коштів позичальнику у борг.

У роботі з'ясовано призначення кредитного ринку як елемента фінансового ринку, який регулює механізм фінансових взаємин між суб'єктами господарювання та виступає як сукупність інституцій, за допомогою яких встановлюються і регулюються взаємовідносини між суб'єктами господарювання у процесі мобілізації вільних грошових коштів і спрямування їх на потреби розвитку реального сектору економіки.

Визначено, що функціонування кредитного ринку забезпечує кредитна система, складовими елементами якої в роботі визначено: 1) кредитні відносини (форми, методи й інструменти кредитування) та 2) фінансово-кредитні інститути (банківська система та небанківські фінансово-кредитні установи).

У роботі обґрунтовано взаємодію всіх елементів в процесі функціонування кредитного ринку шляхом розроблення державної кредитної політики, механізм ефективної реалізації якої в ринковій економіці передбачає наявність таких двох рівнів: I рівень – механізм фінансового забезпечення реалізації кредитної політики на макрорівні, основними елементами якого є джерела формування кредитних ресурсів, форми та методи залучення коштів; II рівень – механізм банківського та небанківського кредитування, що реалізується через різноманітні кредитні інструменти. Елементна структура кредитного ринку в ринковій економіці наведена на рис. 1.

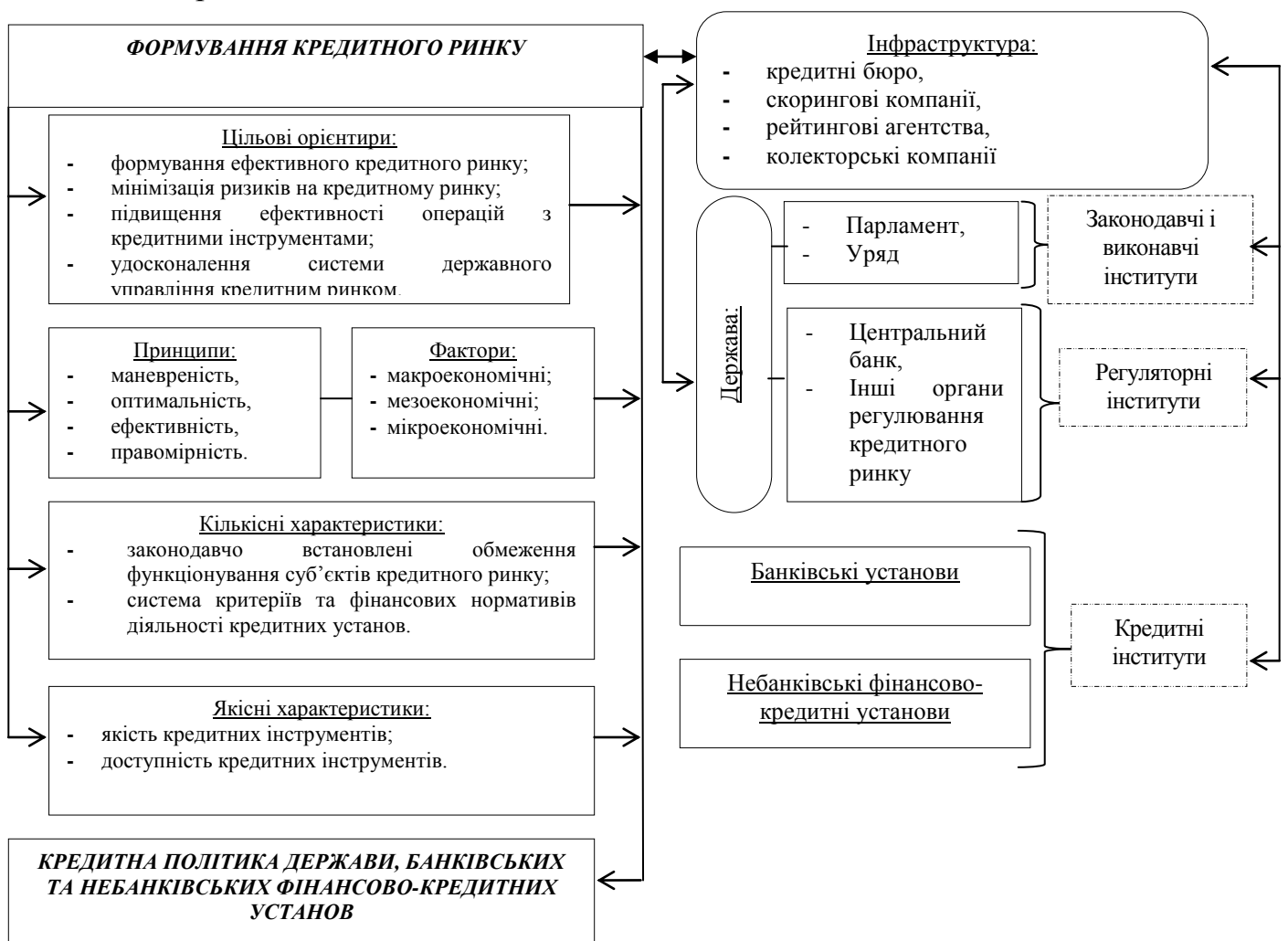

Рис. 1. Схема елементів функціонування кредитного ринку
Примітка. Розробка автора.

Аргументовано, що такий підхід до виокремлення окремих елементів кредитного ринку в процесі його функціонування є досить умовним, адже виділені елементи тісно взаємодіють між собою та можуть функціонально взаємозаміщуватися.

У роботі на основі систематизації описаних у науковій економічній літературі підходів до визначення інструментів фінансування запропоновано тлумачення дефініції «кредитні інструменти» як форм фінансових документів (специфічних активів), що забезпечують розвиток суб'єктів реальної економіки запозиченими фінансовими ресурсами через механізм кредитного ринку.

За результатами аналізу сучасних наукових підходів до існуючих класифікацій кредитних інструментів у роботі визначено ознаки та узагальнено їх класифікацію з виокремленням трьох груп кредитних інструментів, за допомогою яких може здійснюватися фінансування розвитку реальної економіки: кредити; боргові цінні папери; похідні кредитні інструменти, а в межах кожної з цих груп виокремлено їх види (рис. 2).

Рис. 2. Класифікація кредитних інструментів фінансування реальної економіки
Примітка. Розробка автора.

Обґрунтовано, що поширеними інструментами кредитного ринку є кредити банків і небанківських фінансово-кредитних установ, водночас ключова роль в розвитку реальної економіки належить банківському кредиту. Виходячи з мети використання та специфіки механізму передачі позикових коштів, у роботі всебічно обґрунтовано призначення та розкрито зміст окремих кредитних інструментів.

У другому розділі «Оцінка кредитних інструментів розвитку реального сектору економіки України» з'ясовано сучасний стан розвитку вітчизняної системи фінансування реального сектору економіки з використанням кредитних інструментів з урахуванням етапів економічного розвитку України та фінансового сектору, досліджено особливості використання кредитних інструментів банків і небанківських фінансово-кредитних установ, проаналізовано тенденції розвитку комерційного кредитування та систематизовано ключові причини та наявні проблеми недостатньої ролі кредитних інструментів в розвитку реальної економіки.

У роботі виокремлено такі стадії розвитку вітчизняної системи кредитування реального сектору економіки:

I. Перехідний період – 1991–1996 рр. – банківське кредитування як інструмент фінансування реального сектору економіки було обмежене як за обсягами, так і напрямками вкладених кредитних ресурсів. Новостворені комерційні банки у більшості випадків кредитували лише тих юридичних осіб, що були пов'язані з ними через фінансові та інші відносини, та тих, що здійснювали торгівельну діяльність або займалися будівництвом комерційної нерухомості. Інші кредитні інструменти ще не набули поширення.

II. Трансформаційний період – 1996–2003 рр. – характеризується активним розвитком банківських кредитних інструментів, що позитивно впливало на збільшення ВВП країни, подолання гіперінфляції та проведення грошової реформи. Унаслідок формування інституту фінансового посередництва почали набувати розвитку кредити небанківських фінансово-кредитних установ, насамперед, кредитних спілок, лізингових компаній та такі кредитні інструменти, як факторинг і франчайзинг.

III. Докризовий період – 2003–2008 рр. – подальша активізація і розвиток вітчизняної банківської системи та кредитних інструментів. Збільшення обсягів власного капіталу та ресурсної бази банків сприяло зростанню частки та обсягів таких кредитних інструментів, як інвестиційні кредити та довгострокові кредити суб'єктам реальної економіки, що забезпечило умови для прискореного розвитку промисловості, транспорту, будівництва, аграрної сфери тощо.

IV. Кризовий період – 2008–2010 рр. – з початком фінансової кризи внаслідок неповернення значної за обсягами заборгованості за всіма видами кредитних інструментів, зменшення обсягів тимчасово вільних коштів банків, введення обмежень на кредитування, зростання вартості кредитних ресурсів спостерігалось уповільнення темпів кредитування реального сектору економіки та призупинення використання з цією метою банківських кредитних інструментів. Водночас набули розвитку ломбардні кредити, факторинг, кредити кредитних спілок та юридичних осіб публічного права.

V. Посткризовий період – 2010–2014 рр. – відновлення економічного зростання в Україні, пов'язане з активізацією розвитку реального сектору економіки і банківської системи та зумовлене тісною взаємодією банківського і реального секторів економіки на основі відновлення та подальшого розвитку кредитних інструментів банків і небанківських фінансово-кредитних установ.

VI. Період нової кризи – 2014 р. і дотепер – в умовах нової хвилі кризи під впливом економічних та політичних процесів, втрати довіри до банківського сектору різко уповільнилися темпи застосування кредитних інструментів фінансування реальної економіки всіма суб'єктами кредитного ринку.

З метою визначення впливу кредитних інструментів на розвиток реального сектору економіки в роботі проаналізовано сучасний стан використання банківських та небанківських кредитних інструментів в Україні (табл. 1).

На основі проведеного дослідження з'ясовано, що кредитна діяльність банків є ключовим елементом впливу на розвиток реального сектору економіки. Встановлено, що останнім часом спостерігається тенденція до зниження ефективності кредитної діяльності банків, що зумовлено такими причинами: скороченням маржі між відсотковими ставками банків за кредитами та обліковою

ставкою НБУ; зростанням проблемних кредитів та резервів на покриття збитків за кредитними операціями, зростанням мультиплікатора капіталу банків, яке призвело до зниження дохідності активів банку.

Таблиця 1

Склад та структура кредитних інструментів банківських та небанківських фінансових установ, наданих в економіку України у 2007-2014 рр.

Види кредитних інструментів	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015
Банківські кредити, млн. грн.	485 368	792 244	747 348	755 030	825 320	815 327	911 402	1 006 358
Відношення банківських кредитів до ВВП, %	67,3	83,6	81,8	69,7	62,7	57,9	62,6	64,2
<i>частка окремих кредитних інструментів у загальному обсязі банківських кредитів</i>								
кредити, надані суб'єктам господарювання, %	57	60	64	67	70	75	76	81
кредити, надані фізичним особам, %	43	40	36	33	30	25	24	19
Кредити небанківських фінансових установ, млн. грн.	9 797,87	16 563,60	14 559,20	20 058,00	22 604,60	16 115,40	27 092,10	45 495,20
Відношення кредитів небанківських фінансових установ до ВВП, %	1,4	1,7	1,6	1,9	1,7	1,1	1,9	2,9
<i>частка окремих кредитних інструментів у загальному обсязі кредитів небанківських фінансових установ</i>								
кредити фінансових компаній, %	1,6	1,7	0,9	1	1,5	3,7	7,9	14
фінансовий лізинг, %	0,2	0,1	0,06	0,04	0,04	0,04	0	0
факторинг, %	2,7	4,9	8,1	11,8	33	30,5	38	31,4
кредити ломбардів, %	30,3	19,2	11,8	25,9	28,4	32,7	29,1	26,2
кредити інших кредитних установ, %	-	11,3	32	13,4	7,2	9,2	6,1	12,5
кредити юридичних осіб публічного права, %	14,7	18,3	16,1	19	12,5	13,9	10,6	8,6
кредити кредитних спілок, %	50,5	44,4	31	28,9	17,3	10	8,2	7,4

Примітка. Складено автором за даними НБУ та Нацкомфінпослуг.

У роботі на основі аналізу вітчизняної та зарубіжної практики кредитування доведено, що, незважаючи на суттєве відставання за обсягами активів від банківського сектору, небанківські фінансові установи можуть ефективно накопичувати та перерозподіляти фінансові ресурси на потреби економіки з використанням сучасних кредитних інструментів.

У результаті аналізу встановлено, що впродовж останніх років найбільші частки ринку небанківського кредитування припадали на такі кредитні інструменти, як: факторинг та кредити ломбардів, середньорічне значення яких за досліджуваний період становило 23,15% та 24,5% відповідно. Найменшу частку серед кредитних

інструментів небанківських фінансових установ займає фінансовий лізинг. Вона останніми роками наблизилася до нуля.

Проведений аналіз діяльності небанківських фінансово-кредитних установ з фінансування реального сектору економіки дозволив визначити такі пріоритетні напрями розвитку їх кредитних інструментів: необхідність державної підтримки небанківських фінансових установ як потенційно значущого джерела фінансування розвитку реального сектору економіки; продовження вдосконалення законодавства щодо здійснення кредитування небанківськими фінансовими інститутами (в першу чергу – кредитними спілками); стимулювання розвитку ринку фінансового лізингу; проведення просвітницької роботи про діяльність небанківських фінансових інститутів серед споживачів фінансових послуг (як населення, так і суб'єктів господарювання); сприяння підвищенню кваліфікації працівників небанківських фінансових інститутів з застосуванням найкращого світового досвіду використання кредитних інструментів для фінансування економічного зростання.

Як свідчить проведене дослідження, комерційне кредитування є необхідним елементом розвитку конкуренції на ринку товарів і послуг. На відміну від банківських, комерційні кредити надаються підприємствами не з метою отримання прибутку від надання кредитних послуг, а з метою збільшення прибутковості та ефективності основного виду діяльності. До комерційного кредитування в роботі запропоновано відносити кредитні інструменти, які забезпечують вигоди для підприємства та спричиняють виникнення дебіторсько-кредиторської заборгованості. Динаміка обсягів міжгосподарських кредитів та їх співвідношення до ВВП України впродовж 2006-2014 рр. наведена у табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка міжгосподарського кредитування в Україні у 2006-2014 рр.

	01.01.2007	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015
Обсяг міжгосподарських кредитів, млн. грн.	255058,7	350833,2	390802,1	419227,5	477915,6	524951,8	552227,4	646531	914944, 3
Відношення міжгосподарських кредитів до ВВП, %	46,9	35,4	37,0	45,9	44,1	39,9	39,2	44,4	58,0
Частка міжгосподарських кредитів у сукупному обсязі кредитів, %	36,5	44,2	34,0	36,1	38,6	38,6	39,1	40,7	47,2

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Зважаючи на недостатню забезпеченість потреби у кредитах суб'єктів господарювання через банківську систему, у роботі зроблено висновок, що міжгосподарське кредитування досягло значних масштабів в економіці України. Про це свідчать розраховані щорічні співвідношення обсягів міжгосподарських кредитів до ВВП України, середньорічне значення яких за досліджуваній період становить 41,6%.

У процесі дослідження з'ясовано, що одним із кредитних інструментів розвитку реального сектору економіки є факторинг, про що свідчить динаміка

кількості і вартості укладених фінансовими компаніями договорів факторингу (рис. 3).

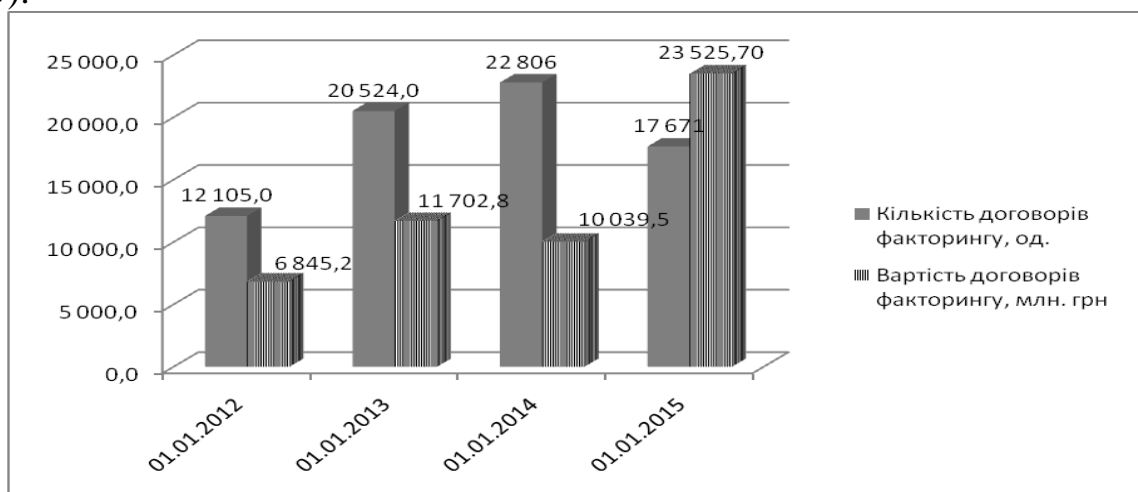

Рис. 3. Динаміка надання фінансовими компаніями послуг факторингу в Україні за 2011-2014 рр.

Примітка. Складено автором за даними Нацкомфінпослуг

Статистичні дані підтверджують, що застосування такого кредитного інструменту, як факторинг, є найбільшим у будівництві та сфері послуг. Перешкодами для поширення факторингу в Україні є, насамперед, неврегульованість законодавчої та нормативної бази його здійснення.

На основі проведеного аналізу виявлено, що одним з нових інструментів кредитування зовнішньоекономічної діяльності та різновидом факторингу є форфейтинг, який використовується банками та спеціалізованими факторинговими компаніями. Акцентовано, що в Україні цей кредитний інструмент не набув належного розвитку, що пов'язано зокрема: з непоінформованістю можливих споживачів цієї послуги про її переваги та недоліки; недосконалістю законодавчої бази її регулювання, а також його порівняно високою вартістю для суб'єктів господарювання та високою ризикованістю для покупця-форфейтора.

У роботі доведено, що до комерційного кредиту можна віднести і франчайзинг. Аналіз розвитку франчайзингу в Україні свідчить, що він ще не є широко розповсюдженим, однак має всі можливості для цього.

Дослідження діяльності усіх суб'єктів кредитного ринку дозволяє зробити висновок, що основними кредитними інструментами фінансування реального сектору економіки є банківські кредити, фінансовий лізинг та факторинг, оскільки вони сприяють підвищенню ефективності діяльності як підприємств реального сектору національної економіки, так і банківських і небанківських фінансових установ. З огляду на обсяги банківського кредитування його співвідношення до ВВП держави є найбільшим, що свідчить про найвагомійший вплив банківських кредитних інструментів на економічний розвиток держави.

На підставі проведеного наукового дослідження обґрунтовано, що у небанківських фінансових установ основними видами кредитів виступають: фінансовий лізинг, факторинг, кредити ломбардів, кредити фінансових компаній та кредитних спілок.

У роботі за результатами проведеного аналізу застосування банківських та небанківських кредитних інструментів як важливих чинників економічного зростання визначено ключові причини, що стримують їх розвиток в Україні на сучасному етапі. Серед них, зокрема, фінансово-економічна та політична нестабільність в державі, обмеженість пропозиції кредитних інструментів на кредитному ринку; недосконалість нормативно-правової бази, що регулює кредитні відносини, механізмів та стимулів використання кредитних джерел фінансування розвитку реальної економіки. Водночас подолання організаційно-економічних проблем в діяльності небанківських фінансових установ та активне використання їх кредитних інструментів для розвитку реального сектору економіки буде сприяти більш повному задоволенню потреб суб'єктів економічної діяльності у додаткових фінансових ресурсах та активізації інституційного інвестування.

У третьому розділі «Перспективні напрями розвитку інструментів кредитування реальної економіки України» обґрунтовано концептуальний підхід до розробки кредитної стратегії банку у сфері фінансування реальної економіки, визначено на основі економіко-математичної моделі мультиплікативного ефекту вплив банківського кредитування на розвиток національної економіки та розроблено модель кредитування розвитку реального сектору економіки України; узагальнено зарубіжний досвід використання кредитних інструментів, критично його осмислено і запропоновано напрями активізації використання кредитів небанківських фінансово-кредитних установ, факторингу та франчайзингу з урахуванням сучасних реалій в Україні.

У роботі доведено, що формування банками стратегій фінансування реального сектору економіки на основі використання кредитних інструментів передбачає вибір конкретного типу стратегії і розробку плану заходів щодо її реалізації. Це дає підстави стверджувати, що реалізація кредитної стратегії передбачає послідовне здійснення семи організаційних етапів, що забезпечить максимально ефективне стратегічне управління кредитною діяльністю банку задля фінансування реального сектору економіки (рис. 4).

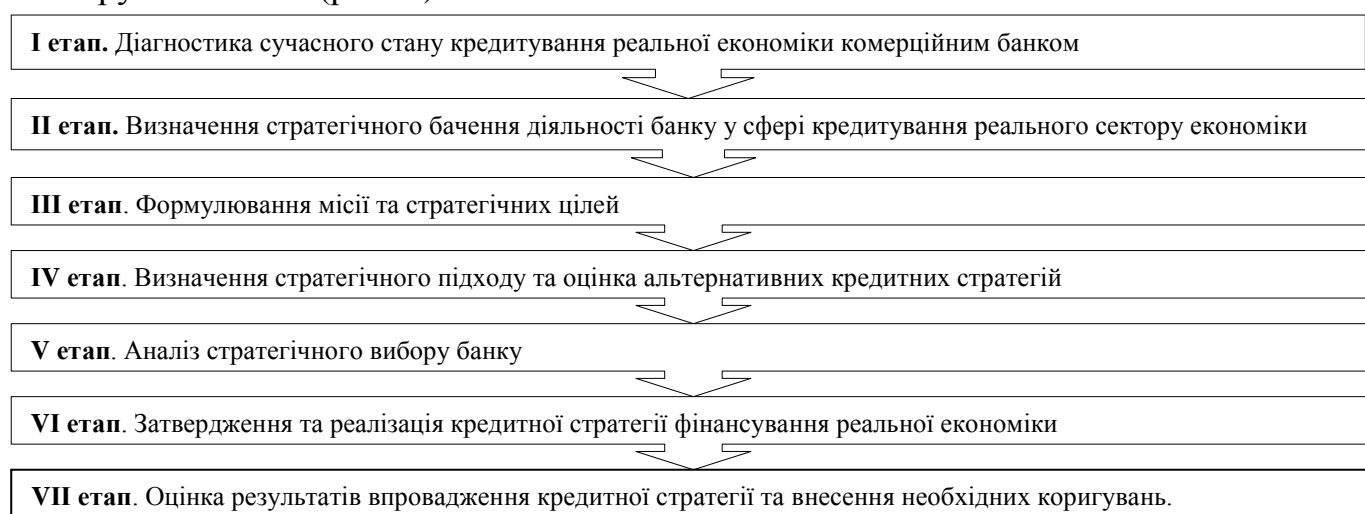

Рис. 4. Етапи розробки банками кредитної стратегії фінансування розвитку реальної економіки

Примітка. Розроблено автором.

У дисертації обґрунтовано, що в основу розробки кредитної стратегії банку у сфері фінансування реальної економіки має бути покладена цільова функція, яка зводиться до максимізації частки ресурсів банку в диверсифікованих сегментах інвестиційного ринку з одночасним збільшенням прибутковості кредитних вкладень.

З огляду на те, що кредитна стратегія є важливою складовою в управлінні сучасним банком, в інтегрованому вигляді реалізація стратегій зводиться до конкурентної стратегії, яка в умовах загострення конкуренції на кредитному ринку спрямована на завоювання банками міцної позиції в конкурентному середовищі, забезпечення можливої стратегічної переваги. З урахуванням розглянутих підходів у роботі запропонована узагальнена схема стратегії поведінки банку у сфері кредитування розвитку реального сектору економіки (рис. 5).

Рис. 5. Стратегія поведінки банку у сфері кредитування розвитку реальної економіки

Примітка. Розроблено автором.

Зроблено висновок, що кожна зі стратегій має свої переваги, а рівень їх взаємодії визначатиметься цілями кредитної політики банку. Визначення таких типів стратегій потребує виважених оцінок потенційних можливостей їх реалізації, виходячи з прогнозованої динаміки розвитку кредитного ринку та середовища, в якому цей ринок функціонує.

У роботі обґрунтовано, що в процесі використання кредитних інструментів виникає потреба у розробці прогнозів щодо розвитку кредитування з урахуванням наявної проблемної заборгованості, що підвищує ефективність використання цих інструментів.

На основі даних про кредитну діяльність банків за 2002-2014 рр. (зобов'язання банків за коштами, залученими на рахунки суб'єктів господарювання та фізичних осіб, вимоги банків за кредитами, наданими в економіку (в розрізі строків кредитування)) та основних тенденцій виробництва ВВП України у фактичних цінах за 2002-2014 рр. побудовано економіко-математичну модель взаємозв'язку мультиплікативного ефекту впливу банківського кредитування на розвиток національної економіки у вигляді лінійної функції регресії першого порядку з однією змінною:

$$y_i = a_0 + a_1 * x_{ij}.$$

Для економіко-математичної моделі застосована система нормальних рівнянь, складена для функції регресії та використано метод найменших квадратів:

$$\begin{cases} n \times a_0 + \sum_{i=1}^n x_{ij} \times a_1 = \sum_{i=1}^n y_i ; \\ \sum_{i=1}^n x_{ij} \times a_0 + \sum_{i=1}^n x_{ij}^2 \times a_1 = \sum_{i=1}^n y_i \times x_{ij} \end{cases}$$

де a_0, a_1 - коефіцієнти функції регресії;

x_{ij} - факторна ознака (аргумент) j -го виду в i -му періоді;

y_i - результативна ознака (функція) в i -му періоді;

n - кількість розрахункових періодів.

За допомогою отриманого рівняння регресії обчислено відповідні значення показників за досліджуваний період та на основі їх аналізу зроблено висновок, що банківський кредит істотно мультиплікативно впливає на процеси розвитку реального сектору економіки, а саме: одна гривня депозитних рахунків фізичних осіб та суб'єктів господарювання призводить до зростання ВВП на 2,28 грн.

У роботі запропоновано підходи до практичного використання зазначеної моделі мультиплікативного ефекту впливу банківського кредитування на розвиток національної економіки, а саме: визначення впливу обсягів кредитування конкретного комерційного банку на ВВП держави; визначення впливу обсягів депозитного портфеля конкретного банку на обсяг його кредитного портфеля.

На підставі вивчення, систематизації та узагальненої оцінки німецької та англосаксонської моделі кредитування реального сектору економіки у роботі запропонована авторська модель кредитування розвитку реального сектору економіки зі створенням Банку розвитку, який буде відноситись до першого рівня банківської системи України (рис.6).

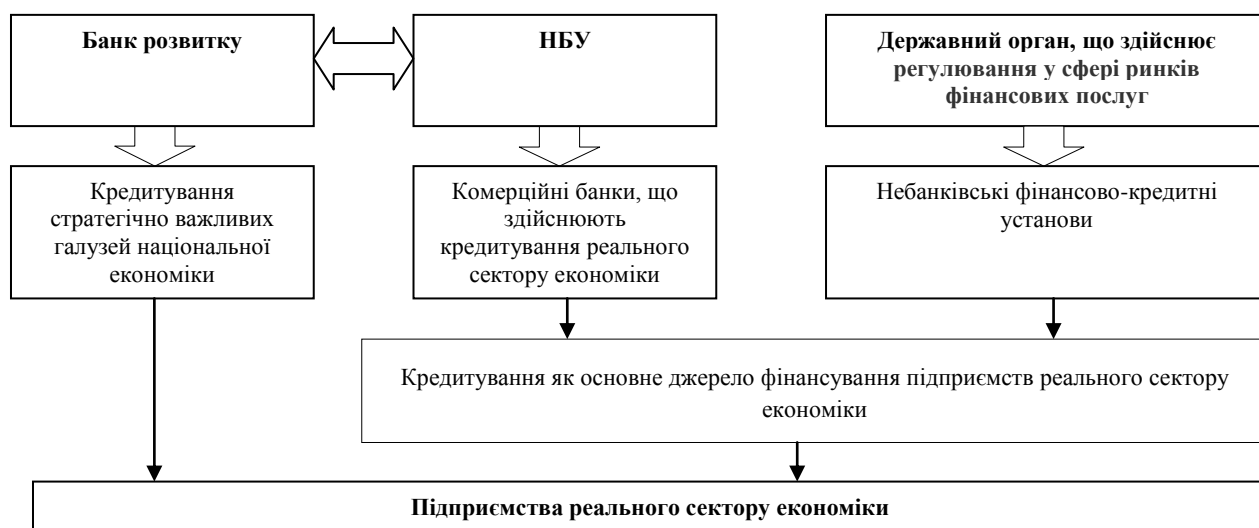

Рис. 6. Модель кредитування розвитку реального сектору економіки України

Примітка. Розроблено автором.

У роботі з'ясовано особливості застосування кредитних інструментів для фінансування розвитку реального сектору економіки у країнах з розвинутою ринковою економікою. Аналіз зарубіжного досвіду довів, що у світовій практиці активно застосовуються як банківські, так і небанківські кредитні інструменти, зокрема факторинг, форфейтинг, кредити кредитних спілок, а особливе місце серед кредитних інструментів займають похідні кредитні інструменти.

Аргументовано, з урахуванням передового зарубіжного досвіду, що для розвитку вітчизняного ринку кредитних інструментів необхідно вжити таких заходів щодо:

- зниження рівня відсоткової ставки через механізм часткової державної компенсації вартості кредитів для підприємств стратегічно важливих видів економічної діяльності і сфер економіки;
- підвищення правової захищеності кредиторів шляхом створення інституційної мотивації залучення банків до кредитування підприємств реального сектору економіки для їх інноваційного розвитку;
- державної підтримки установ, які здійснюють кредитування реального сектору економіки шляхом виділення бюджетних коштів для реалізації відповідних державних програм через механізм здешевлення кредитів, залучених як в іноземній, так і національній валюті;
- активізації використання похідних кредитних інструментів шляхом прийняття відповідного законодавства, що регулює операції з ними, підвищення рівня обізнаності про механізми та напрями використання похідних кредитних інструментів на основі вивчення досвіду провідних компаній;
- створення кредитної установи з особливим статусом (Банку розвитку), яка буде підпорядкована уряду та здійснюватиме кредитування соціально-важливих напрямів та закріплення за нею на законодавчому рівні переліку тих сфер економіки, які будуть нею фінансуватися шляхом впровадження сучасних кредитних інструментів;
- активного кредитування сільського господарства кооперативними банками, створення яких значно б активізувало розвиток аграрного сектору економіки через використання кредитних інструментів.

Зроблено висновок, що розвиток України та її місце у глобальній економіці безпосередньо залежатиме від рівня розвитку реального сектору економіки, який можливий на основі використання кредитних інструментів, формування національних конкурентних переваг і модернізації та інтеграції України до європейського і світового розвитку.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі уточнено теоретичні засади, розроблено методичні та практичні рекомендації щодо розвитку та підвищення ефективності кредитних інструментів розвитку реального сектору економіки. Результати дослідження дали підстави сформулювати такі теоретичні та практичні висновки.

1. Становлення ринкової економіки в Україні посилює увагу економічної науки до всіх складових ринкових відносин. Сьогодні надзвичайно актуальним аспектом є вироблення нових концептуальних основ кредитних інструментів розвитку реального сектору економіки. Кредит як економічна категорія має не тільки внутрішню сутність, що проявляється в його структурі, закономірностях руху, формах і видах, а й активно взаємодіє з зовнішнім середовищем та стимулює процес розширеного відтворення.

2. Механізм формування кредитного ринку являє собою систему дій та організаційно-економічних прийомів, інструментів впливу, за допомогою яких здійснюється залучення грошових коштів на умовах повернення, платності та строковості; передбачає, що такі процеси відбуваються на основі інтеграції взаємозалежних і взаємопов'язаних елементів, які можуть кількісно і якісно змінюватися під дією різноманітних чинників.

3. Рух позичкового капіталу між суб'єктами економіки на національному і міжнародному рівнях відбувається в різних формах з використанням різноманітних кредитних інструментів – форм забезпечення суб'єктів господарювання запозиченими фінансовими ресурсами для фінансування реального сектору економіки, що реалізуються через механізм кредитного ринку. Реальний сектор економіки повинен мати у своєму розпорядженні такі кредитні інструменти, які б забезпечували загалом економічне відтворення і безперервність господарського циклу. В основу класифікації кредитних інструментів має бути закладено їх поділ залежно від характеру спрямованості діяльності кредитних інститутів на банківські кредити, кредити небанківських фінансово-кредитних установ, боргові цінні папери; похідні кредитні інструменти, в межах яких виділяються конкретні види інструментів, за допомогою яких може здійснюватися фінансування розвитку реальної економіки.

4. Найважливіше значення у стимулюванні відтворювальних процесів в економіці відіграють банківські кредитні інструменти забезпечення грошовими ресурсами поточної господарської діяльності та розвитку підприємств незалежно від форми власності та сфери господарювання. Саме від активності застосування кредитних інструментів банків у довгостроковій перспективі залежить підвищення конкурентоспроможності й ефективності діяльності суб'єктів у реальному секторі економіки України. Вітчизняна система кредитування після становлення банківської системи України у 1991 році пройшла шість етапів свого розвитку

(перехідний, трансформаційний, докризовий, кризовий, посткризовий періоди, період нової кризи), на кожному з яких використання кредитних інструментів для фінансування розвитку реальної економіки мало свої особливості.

5. Аналіз сучасного стану банківського кредитування в Україні засвідчив, що, починаючи з 2011 р. найпоширенішими кредитами серед юридичних осіб за строками погашення є короткострокові кредити до 1 року, на другому місці знаходяться середньострокові, найменша частка припадає на довгострокові кредити. Для підприємств залишаються вигіднішими короткострокові кредити, а банки, в свою чергу, не мають достатнього обсягу вільних фінансових ресурсів, для забезпечення довгострокового інвестиційного кредитування. Упродовж останніх років кредитування юридичних осіб здійснюється в основному в національній валюті, що поліпшує структуру кредитного портфеля банківської системи за видами валют та сприяє зниженню доларизації економіки.

У регіональному розрізі спостерігається падіння ділової активності у східному регіоні та погіршення платоспроможності позичальників, а також вимушене призупинення роботи банківських установ через низький рівень безпеки, що негативно відобразилося на зниженні рівня кредитної підтримки, ефективності кредитної діяльності банків та зростанні простроченої заборгованості.

6. Особливістю функціонування кредитної системи України в сучасних умовах є посилення ролі кредитних інструментів небанківських фінансових установ, підвищення універсалізації їх діяльності. Основними напрямками удосконалення діяльності небанківських фінансових інститутів є формування нормативно-правової бази щодо регулювання кредитно-інвестиційної діяльності небанківських фінансових інститутів; запровадження системи нормативів для використання кредитних інструментів небанківських фінансових інститутів; створення інституцій, які б захищали небанківські фінансові установи від шахрайства, а їх клієнтів від можливого банкрутства даних установ шляхом створення фонду гарантування вкладів фізичних осіб для кредитних спілок, обсяг кредитування у яких є найбільшим серед небанківських установ; вдосконалення порядку формування резервів на можливі витрати при застосуванні кредитних інструментів для розвитку реального сектору економіки окремими небанківськими фінансовими установами; застосування нових методик у сфері мінімізації кредитних ризиків, що виникають під час фінансування реальної економіки шляхом застосування кредитних інструментів.

Комерційний кредит є альтернативою банківському кредиту. Розвиток комерційного кредиту має стати важливим чинником відновлення фінансової стабільності вітчизняних товаровиробників. Основними інструментами комерційного кредиту слугують факторинг, форфейтинг, франчайзинг та міжгосподарський кредит.

7. Застосування кредитних інструментів в Україні для фінансування реального сектору економіки на сучасному етапі гальмується низкою невирішених питань: фінансово-економічна нестабільність у державі; недосконалість фінансового та податкового законодавства; відсутність державної підтримки установ, які здійснюють кредитування реального сектору економіки; недостатній рівень застосування кредитних інструментів небанківських фінансово-кредитних установ

через необізнаність керівництва компаній; законодавча неврегульованість використання похідних кредитних інструментів.

8. У сучасних умовах економічного розвитку динамічність та складність кон'юнктури ринку, посилення конкурентної боротьби, непередбачувані зміни законодавства, вимагають від банків розробки стратегічних і виважених підходів до фінансування реального сектору економіки з використанням кредитних інструментів. В економічно розвинених країнах поширені дві моделі взаємодії реального сектору економіки та банківських і небанківських фінансово-кредитних установ, які розрізняються саме за механізмами ресурсного забезпечення кредитних інструментів: німецька і англосаксонська. В Україні на сучасному етапі розвитку ринку кредитних інструментів існує модель, наближена до німецької, оскільки банківська система виступає в ролі основного фінансового посередника.

Розрахунки за допомогою економіко-математичної моделі доводять значний вплив на реальну економіку інструментів банківського кредитування: кожна видана суб'єктам господарювання та фізичним особам гривня сприяє зростанню ВВП України в середньому на 1,23 грн.

9. Формування обґрунтованої конкурентоспроможної кредитної стратегії банку передбачає сім організаційних етапів, поступова реалізація яких забезпечить максимально ефективно стратегічне управління банком задля фінансування реального сектору економіки за допомогою кредитних інструментів та підвищить його ділову репутацію на кредитному ринку.

10. З урахуванням зарубіжного досвіду кредитування підприємств реального сектору економіки, модель кредитування реальної економіки в Україні передбачає створення Банку розвитку та активну участь небанківських фінансово-кредитних установ у кредитуванні не лише населення, але і суб'єктів реальної економіки. Банк розвитку функціонуватиме з метою підтримки довгострокового фінансування суспільно значущих проєктів, що сприяють економічному зростанню, розвитку економіки та вирішенню соціальних завдань з використанням кредитних інструментів. Подальше підвищення кредитної спроможності банківських кредитних інструментів повинно відбуватися на основі зниження рівня відсоткової ставки через механізм державної компенсації вартості кредитних інструментів для підприємств стратегічно важливих сфер економіки і видів діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Вовчак О. Д. Причини та наслідки впливу світової фінансової кризи на розвиток банківського і реального секторів економіки України / О.Д. Вовчак, Н.П. Поляк // Вісник Національного банку України. – 2009. – №8(162). – С. 22-25. (0,6 друк. арк.). *Особистий внесок*: визначено наслідки впливу світової фінансової кризи на розвиток банківського сектору України (0,4 друк. арк.).
2. Поляк Н.П. Формування банківської системи України та розвиток банківського кредитування реального сектору економіки України / Н.П. Поляк // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2009. – №3 (6). – С. 104-109 (0,8 друк. арк.).

3. Поляк Н.П. Причини виникнення проблемної заборгованості банків і способи її погашення в сучасних умовах / Н.П. Поляк // Вісник Львівської комерційної академії. – Серія економічна. – 2009. – №31. – С. 142-146 (0,7 друк. арк.).
4. Поляк Н.П. Вплив кризових явищ на кредитування реальної економіки України / Н.П. Поляк // Вісник Львівської комерційної академії. – Серія економічна. – 2009. – №32. – С. 125-129 (0,7 друк. арк.).
5. Поляк Н. П. Теоретичні аспекти сутності кредиту / Н.П. Поляк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – №6, Т.1 (218). – С. 185-188 (0,46 друк. арк.).
6. Поляк Н. П. Банківське кредитування: сучасний стан та проблеми сьогодення / Н.П. Поляк // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»: науковий збірник. – 2014. – №2(74). – С. 201-207 (0,41 друк. арк.).
7. Поляк Н.П. Особливості функціонування небанківських фінансових установ та їх вплив на реальний сектор економіки / Н.П. Поляк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: економічні науки. Випуск 9, частина 2. – Херсон. – 2014. – С. 132-136 (0,59 друк. арк.).
8. Поляк Н.П. Зарубіжний досвід кредитування реальної економіки: можливість адаптації в Україні / Н.П. Поляк // Вісник Української академії банківської справи. – 2015. – №2 (39). – С. 64-67 (0,48 друк. арк.).

В інших виданнях:

9. Поляк Н.П. Особливості банківського кредитування економіки / Н.П. Поляк // Інвестиційно-інноваційна складова фінансово-економічної безпеки на національному, регіональному та мікрорівні в контексті сталого розвитку: матеріали Міжнар. науков. інтернет-конф. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.knutd.com.ua/our-publication/533/683/6860/> (0,13 друк. арк.).
10. Поляк Н.П. Вплив кризових явищ на кредитування реальної економіки України / Н.П. Поляк // Сучасний стан та перспективи розвитку банківської справи в Україні: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, Львів : Львівська комерційна академія, 2009. – С. 157-160 (0,3 друк. арк.).
11. Поляк Н.П. Теоретичні засади сутності, функцій та ролі кредиту в економіці / Н.П. Поляк // Теоретичні та прикладні аспекти аналізу фінансових систем: Матеріали IX Всеукраїнської науково – практичної конференції аспірантів та студентів, 26-27 березня 2009 р. / Відп. за вип. Р.А. Слав'юк. – Львів : ЛІБС УБС НБУ, 2009. – С. 320-324 (0,3 друк. арк.).
12. Поляк Н.П. Теоретичні аспекти банківського кредитування реальної економіки / Н.П. Поляк // Реструктуризація доходів державного бюджету в системі антикризового управління фінансовою системою: Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції, 4 березня 2011р. – Львів : Сполом, 2011. – С. 120-124 (0,2 друк. арк.).
13. Поляк Н.П. Вплив глобалізаційних процесів на сучасний стан ринку кредитування реальної економіки / Н.П. Поляк // Економіко-правові особливості розвитку України та її регіонів в умовах євроінтеграції: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 15-16 березня 2011 р. – Сімферополь : КІЕГП, 2011. – С. 214-216 (0,18 друк. арк.).

14. Поляк Н.П. Перспективи розвитку кредитування реального сектору економіки в посткризовому періоді / Н.П. Поляк // Проблеми забезпечення стабільного розвитку національних банківських систем: теорія, практика та світовий досвід: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 13-14 січня 2012 р., м. Львів – С. 137-139 (0,16 друк. арк.).
15. Вовчак О.Д. Вплив небанківських фінансово-кредитних установ на реальний сектор економіки / О.Д. Вовчак, Н.П. Поляк // Тези доповідей VI Міжнародної науково-теоретичної конференції молодих учених, аспірантів, студентів, 25 лютого 2015 р. – Хмельницький. – 2015. – С. 242-243 (0,15 друк. арк.). *Особистий внесок*: виявлення впливу небанківських фінансово-кредитних установ на реальний сектор економіки (0,1 друк. арк.).
16. Вовчак О.Д. Досвід кредитування реального сектору економіки США / О.Д. Вовчак, Н.П. Поляк // Тези VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Сучасні економічні системи: стан та перспективи» (14-15 травня 2015 року). – м. Хмельницький : ХКТЕІ, 2015. – С. 225-226 (0,15 друк. арк.). *Особистий внесок*: виявлено можливості використання досвіду США щодо кредитування реального сектору економіки (0,08 друк. арк.).
17. Поляк Н.П. Роль кредитної стратегії банків в активізації банківського кредитування реального сектору національної економіки / Н.П. Поляк // Тези доповідей V Науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи України», 28 травня 2015 р. – Київ : УБС НБУ, 2015. – С. 59-61 (0,14 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Поляк Н.П. Кредитні інструменти розвитку реальної економіки в Україні.
– Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – ДВНЗ «Університет банківської справи». – Київ, 2016.

Дисертація присвячена теоретико-методологічним засадам та практичним аспектам використання кредитних інструментів для кредитування реального сектору економіки. У роботі уточнено теоретичні аспекти розвитку кредиту та кредитного ринку, удосконалено науково-теоретичні підходи до формування кредитного ринку і його інструментів; обґрунтовано теоретичні підходи до класифікації кредитних інструментів, на основі яких запропоновано власну узагальнену класифікацію кредитних інструментів.

Узагальнено періодизацію розвитку вітчизняної системи кредитування реального сектору економіки, яка включає шість періодів, кожен з яких охоплює етапи розвитку кредитних інструментів банків і небанківських фінансово-кредитних установ та розкриває їх роль у розвитку реального сектору економіки. Розроблено методичні підходи до формування кредитної стратегії фінансування реального сектору економіки. Обґрунтовано науково-методичні підходи до визначення рівня впливу банківського кредитування на реальний сектор економіки.

Запропоновано власну модель кредитування розвитку реального сектору економіки з урахуванням зарубіжного досвіду.

Ключові слова: кредит, кредитний ринок, кредитний інструмент, реальний сектор економіки, стратегія кредитування, банківське кредитування, небанківські фінансово-кредитні установи.

АННОТАЦИЯ

Поляк Н.П. Кредитные инструменты развития реальной экономики в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – ГВУЗ «Университет банковского дела». – Киев, 2016.

Диссертация посвящена теоретико-методологическим основам и практическим вопросам использования кредитных инструментов для кредитования реального сектора экономики. В работе уточнены теоретические аспекты развития кредита и кредитного рынка, усовершенствованы теоретические подходы к формированию кредитного рынка и его инструментов.

Обоснованы теоретические подходы к классификации кредитных инструментов, на основе которых предложена обобщенная классификация кредитных инструментов, в основе которой лежит их разделение на следующие группы: банковские кредиты, кредиты небанковских финансово-кредитных учреждений, долговые ценные бумаги; производные кредитные инструменты, в пределах которых выделяются конкретные формы инструментов, с помощью которых может осуществляться финансирование реального сектора экономики

Предложена периодизация развития отечественной системы кредитования реального сектора экономики, которая включает шесть периодов, каждый из которых охватывает этапы развития кредитных инструментов банков и небанковских финансово-кредитных учреждений и раскрывает их роль в развитии реального сектора экономики.

Предложено определение сущности кредитной стратегии финансирования реального сектора экономики. Усовершенствован методический подход к разработке логической схемы стратегии поведения банковских и небанковских финансово-кредитных учреждений в сфере финансирования реальной экономики с выделением моделей участия банковских и небанковских финансово-кредитных учреждений в обеспечении экономического роста. В отличие от существующих схем, данный подход основывается на формировании главной стратегии (повышение деловой активности банков в сфере финансирования реального сектора).

Получили дальнейшее развитие научно-методические подходы к определению уровня влияния банковского кредитования на реальный сектор экономики, а также взаимосвязи основных внутренних составляющих деятельности банковской системы.

На основании анализа зарубежного опыта использования кредитных инструментов для финансирования реального сектора экономики предложены векторы развития кредитных инструментов в Украине. Это позволит не только

улучшить качество самих кредитных инструментов, но и более активно их использовать для развития отечественной экономики в условиях финансово-экономической нестабильности.

Ключевые слова: кредит, кредитный рынок, кредитный инструмент, реальный сектор экономики, стратегия кредитования, банковское кредитование, небанковские финансово-кредитные учреждения.

SUMMARY

Polyak N.P. Credit instruments of the real economy development in Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for Candidate of Science Degree in Economics in the speciality 08.00.08 – money, finances and credit. – SHEI Banking University, Kyiv, 2016.

The thesis is devoted to theoretical and methodological foundations and practical aspects of using credit instruments for real economy crediting. Theoretical aspects of the credit and credit market development were specified, scientific and theoretical approaches to the formation of the credit market in the market economy and its instruments were improved; theoretical approaches to the credit instruments classification were justified and on their basis own generalized classification of credit instruments was suggested.

Periodization of the development of national system of real economy crediting was generalized; the periodization included six periods, each of them covered the stages of credit instruments development for banks and non-bank financial institutions and expanded their role in real economy development. Methodical approaches to the formation of credit strategy of real economy financing were developed. Scientific and methodical approaches to determining the effect of bank crediting on the real economy were grounded.

Own model of crediting the real economy development considering foreign experience was suggested.

Key words: credit, credit market, credit instruments, real economy, credit strategy, bank crediting, non-bank financial institutions.